

М.Москаленко; упоряд. Л.Головата; авт. Передм. М.Новикова. – К., 1998. – С. 467-476; **4.** *Антонич Б.-І.* Становище поета // Антонич Б.-І. Твори /Ред.-упоряд. М.Москаленко; упоряд. Л.Головата; авт. Передм. М.Новикова. – К., 1998. – С. 513-515; **5.** *Біла А.* Український літературний авангард: пошуки, стильові напрями. – К., 2006; **6.** *Білецький О.* [Валеріян Поліщук. Радіо в життах. Поезії1922-1923 р. Вид. “Книгоспілка”. Харків, 1923. С. 48] // Червоний шлях. – 1923. - № 4-5. – С.275-279; **7.** *Волькер Ю.* Пролетарське мистецтво // Культура. – 1925. - № 4. – С. 47-50; **8.** *Ковалів Ю.* Валер'ян Поліщук та проблема авангардизму в українській літературі // Радянське літературознавство. – 1987. - № 10. – С. 22-32; **9.** Літературознавча енциклопедія: У двох томах. – Т. 1 / Авт.-уклад. Ю.Ковалів. – К., 2007. – Т. 1. **10.** *Поліщук В.* Літературний авангард. – Харків, 1926; **11.** *Поліщук В.* Прокламація Авангарду // Бюлетень Авангарду. - Харків, 1928. –С. 1-6; **12.** *Поліщук В.* Пульс епохи. – Харків, 1927; **13.** *Поліщук В.* Розквіт української літератури // Мистецькі матеріали Авангарду. – Харків, 1929. –С. 62-66; **14.** *Поліщук В.* Спіралізм // Авангард 3. – Харків, 1929. – С.82; **15.** *Семенко М.* Деякі наслідки деструкції // Хроніка-2000. Вип. 65/66. Документи українського авангарду. – К., 2007. – С. 526-529; **16.** *Семенко М.* Мистецтво переходової доби // Хроніка-2000. Вип. 65/66. Документи українського авангарду. – К., 2007. – С. 516-518; **17.** *Семенко М.* Мистецтво як культ // Хроніка-2000. Вип. 65/66. Документи українського авангарду. – К., 2007. – С. 548-559; **18.** *Семенко М.* Організаційний принцип і мистецтво слова // Хроніка-2000. Вип. 65/66. Документи українського авангарду. – К., 2007. – С. 530-532; **19.** *Семенко М.* Постановка питання в теорії мистецтва переходової доби (Панфутуристичний маніфест) // Хроніка-2000. Вип. 65/66. Документи українського авангарду. – К., 2007. – С. 519-525; **20.** *Семенко М.* Сучасний стан світового мистецтва // Хроніка-2000. Вип. 65/66. Документи українського авангарду. – К., 2007. – С. 543-548; **21.** *Тайге К.* Принципи конструктивізму // Культура. – 1925. - № 4. – С. 40-46; **22.** *Якубський Б.* Михайль Семенко // Червоний шлях. – 1925. - № 1-2. – С. 238-262; **23.** *Nezval V.* Paroušek na motocyklu. O řemesle básnickém // Pantomima. – Praha, 1924; **24.** *Teige K.* Nové umění proletářské // Avantgarda známá a neznámá. – Sv. 1. Od proletářského umění k poetismu. – Praha, 1971. – S. 247-275; **25.** *Teige K.* Poetismus // Avantgarda známá a neznámá. – Sv. 1. Od proletářského umění k poetismu. – Praha, 1971. – S. 554-561; **26.** *Teige K.* Umění dnes a zítra // Avantgarda známá a neznámá. – Sv. 1. Od proletářského umění k poetismu. – Praha, 1971. – S. 365-381; **27.** *Wolker Jiří.* Proletářské umění // Avantgarda známá a neznámá. – Sv. 1. Od proletářského umění k poetismu. – Praha, 1971. – S. 220-224; **28.** www.slovnyk.net.

Захаржевська В.О. (Київ, Україна)

Людина і природа. Символ троянди у художньому світі слов'ян XX століття

Стаття присвячена актуальній проблемі – екологія природи, екологія душі. У центрі уваги символ троянди у художньому світі слов'ян: легендах, міфах, казках, поезії, фантастичній прозі; мова квітів у літературі, живописі, музиці.

Ключові слова: *людина, світ, природа, душа, світло, морок, краса, любов, щастя, образ, символ, славістика, флористика, гармонія.*

В статтє рассматриваются актуальные проблемы – экология природы, экология души. В центре внимания символ розы в творчестве слов'ян: легендах, мифах, сказках, поэзии, фантастической прозе; язык цветов в литературе, живописи, музыке.

Ключевые слова: человек, мир, природа, свет, тьма, красота, любовь, счастье, образ, символ, славистика, флористика, гармония.

The article is dedicated to the important problem, namely the pureness of nature and pureness of soul. The article focuses on the symbol of rose in the legends, myths, fairy-tales, poetry and fiction of the Slavic peoples.

Key words: human, world, nature, soul, light, darkness, beauty love, happiness, image, Slavic studies, floristic, harmony

Людина живе у світі символів із часів прадавніх. Проблема символу в світовій теоретичній думці віддавна досліджується як проблема філософії, естетики, мистецтва.

Чи не найбільший внесок у дослідження системи символічного відображення світу, народної символіки, що її збережено в мові, фольклорі, міфології і в літературі, здійснив видатний теоретик вітчизняної філології Олександр Потебня, який “визначив три основні відношення символу до означуваного: порівняння, протиставлення і відношення причинне“ [1, 19].

Потебня розглядав символ не лише як стилістичну категорію, а й як продукт культурно – історичного розвитку людства, пов’язаний із мовою, світоглядом, пізнанням світу. Він вважав символ не тільки явищем мови, міфології, але і явищем усної художньої творчості в її родово – видових трансформаціях, жанровій специфіці, динаміці. Індeksuючи символи, пов’язані з міфологічними уявленнями, вчений мав на увазі комплекс даних мови, поезії, ліризованої прози, обрядів, звичаїв, вірувань, живопису, музики.

Символ О. Потебня розумів досить широко, але не отожднював образи і символи, хоча художній образ одночасно може бути й символом. Іншими словами, художній образ, як правило символічний, але не кожний символ є художнім образом. Символ – це “стійке, строго диференційоване за змістом уявлення, що викликає постійне коло асоціацій у певній поетичній системі” [2, 110].

В своєму романі “Три життя Йосипа Димова“ болгарський митець А. Гуляшки порушує питання впливу науково – технічного прогресу на долю людини та сфери її життя на природу.

На шляху до прогресу, до раціонального життя постає проблема втрати людиною відчуття справжньої краси, почуттів, емоцій головним героєм, вченим кібернетиком – Йосипом Димовим.

Складні багатогранні процеси у соціальному й культурному житті, роботизацію А. Гуляшки змалював як всесвітню катастрофу, яка прийде, якщо людина буде нехтувати традиціями й порушувати гармонію природи, і не лише природи, що нас оточує, а й свою людську природу.

Так у романі “Три життя Йосипа Димова“ цю катастрофу автор порівняв із дивовижною сумною музикою – Реквіємом Моцарта. Новий світ показаний А. Гуляшки, в якому реалізувалися мрії спеціалістів наукової техніки, повністю підпорядкований штучному розуму – “Великому Магнусу“.

Кохання головного героя роману Димова викликає у нього духовне очищення і піднесення, оскільки його кохана Сніжана відкрила йому існування нового світу, іншого життя, чистої криниці джерельної води, де панує мерехтіння зірок і місячного

саява, тасмного і небаченого, сповненого щастя, добра і любові. Вона познайомила героя з “Країною червоної Троянди“, яка виступає у своїй раціональності символом гармонії нового життя і людяності. Цій країні протиставлена “Країна Зітхань“, де прагматичність співіснує з жорстокістю і корисливістю.

Втілюючи мрію людства, мрію Ікара про політ, який є сенсом життя, політ, який дає насагу життю. Кризь твір проходить згаданий загадковий, романтичний образ жінки Сніжани. Вона, наче мрія, надихає душу героя, шукаючого щастя, і веде його до “Країни Червоної Троянди“ – країни щастя. Цей жіночий образ – символ безмежного покликання героя, який прагне знайти гармонію у світі й створити такої людину щасливою. Димов зрозумів недосконалість і згубність створеного ним роботизованого світу з неперевершеною досконалою технікою. Це мертвий світ, де немає нічого живого, де природна краса замінена штучною, де люди незабаром можуть “стати роботами. Й одного разу перебуваючи зі Сніжаною у “країні щастя“ – в Країні Червоної Троянди“, Димов прочитав напис, який перевернув всі його уявлення про життя: “живи просто!“. “Живи просто, що зовсім не значить примітивно. У нас цей принцип дотримується у всьому, ми живемо просто, але у достатку. Гонитва за локсом - нам невідома» [3, 300].

Золотий напис і слова Сніжани допомогли героєві в одну мить зрозуміти те особливе, з чим він стикався на кожному кроці в “Країні Червоної Троянди“, - і те красиве, що лелеяло його душу і зачаровувало розум, те, що герой марно намагався знайти у “Країні Зітхань“. Істина, яку так болісно шукав Йосип Димов, закарбувалась у кількох літерах: “Свобода!“ Отже виявляється, що людина для цього новоствореного світу зовсім не потрібна. “Для кого ж тоді будувалось те нове життя?“ - звучить у романі. Адже роботи зайняли всі сфери життя людини: науку, техніку, політику, екологію, навіть мистецтво не пройшло поза їхньою увагою, і запрограмованому мозку стали підвладні й духовні надбання світу. Але музичні твори кіборгів поверхові, елементарні, позбавлені будь-якої ідеї, думки, почуття, адже ці творіння лише комбінації мертвих звуків. Література також не мала нічого духовного; самі лише факти без експресії, образності, творчої напруги, і лише в живопису виділялось панно, але й воно було позбавлене життя.

Змальовуючи жахливі перспективи для людства в розвитку техніки, А. Гуляшки стверджує думку, що раціональне неповинно заглушити емоційне, що це призводить до гальмування життя людини, оскільки догматично впорядкований розум безсилий перед різнобарвним світом емоцій. Звісно, якщо комп'ютер запрограмувати, він зможе видати композицію звуків мелодій Шопена, Моцарта, Бетховена, намалює зеленого коня Гогена, а якщо потрібно навіть синіх і блакитних коней Генріки Пікассо, але він все ж цим не збагатить культуру соціального і духовного життя, не освітить творчою енергією людство. Адже хіба ж можна говорити про емоційну сферу життя, про мистецтво, де немає натхнення, де без особливого емоційного, психологічного, фізичного й духовного стану людини творити просто неможливо, коли зливається у неподільне ціле праця розуму й душі. Життя мистецтву дає саме людина, – стверджує “Країна Червоної Троянди“. “Не буду стверджувати, хто був щасливішим: чи людина, яка не бачила жодних перемін у своєму житті, чи ми - діти сучасної що миті перемінної технічної цивілізації“, - твердить автор публіцистичного твору “Колоча троянда“ Н. Хайтов, - “що ж до мене“, - каже болгарський митець - “то я готовий вклонитись тій цивілізації, яка дає нам можливість летіти швидше орлів, щоб

побачити, що робиться за трьома континентами у четвертому ..., однак не можу забути, що жити в наше атомне століття є не лише привілеєм, що “Троянда”, названа цивілізацією, має шипи, і якщо є одна рука, яка дає, існує й друга, яка забирає в нас, що якщо одна рука нас пестить, то друга хапає за горло, що разом із добром, яке нам вона пропонує, вона погрожує нашому народові фізично в прямому сенсі слова, і ця погроза стала вже постійно присутньою в нашому духовному світі“ [4, 7-8]. “Здатність цінувати красу, створити красиве і насолоджуватись красивим вимагає всебічного розвитку особистості, і в цьому сенсі праця спирається на загальній освіті“ [4, 98].

Твір українського письменника Ю. Мушкетика “Морок” перегукується з твором А. Гуляшки “Три життя Йосипа Димова”, де жінка також відіграє важливу роль у пізнанні духовної істини. В романі “Морок” Марійка - дружина Олега Шуляка, головного героя твору, виступає його натхненням. Її голос звучить як моральний імпульс, повертаючи чоловікові віру в духовне відродження країни: “- А де ж вона ? - Як би я знав... Такого не було ніколи. Куди дівається енергія, яка випромінюється з людини, коли вона помирає? І чого вона випромінюється в перший день, дев'ятий, сороковий? Згадалося: “Я буду з тобою, поки ти мене кохаєш” І саме в цю мить він відчув, як сильно, пекельно, спрагло кохає її. По обіді він пішов до Лаври і там побачив натовп перед іконою Святої Марії – “Країни щастя”.

З вірою у гармонійний розвиток сучасного суспільства, перемоги духовності звучать слова на завершення роману Ю. Мушкетика “Морок”: “Тепер усе треба починати з початку. Собор, Лавру, саму історію“ [5, 214], що є продовженням розвитку творчої ідеї й твору Гончара “Собор”, нерозривно пов'язуючи Людину, Природу, Весвіт, Духовний Світ, який єднає символ Троянди, “Морок” Ю. Мушкетика: “Хто її посадив, як вона прийнялася й вибузала в крихітному палісадничку біля входу – бубочок на стовбурі, вона тяглася й тяглася в гору, здавалося хотіла сягнути вікон моєї квартири, - згадує герой. – Я завше милувався нею. Банальним є порівняння з квітучою дівчиною, але це так. Листки великі – яро – зелені, стовбур рівний, віночки, бубочок на однаковій відстані один від одного. Вони саме входили в силу, розквітли два ніжні яскраво – рожеві віночки, запалали, дивилися майже людськими очима...” [5, 3-4].

Володарками літа біля дому вчителя Христофора Міхалушева в болгарському романі “Рифи далеких зірок” Івана Давидкова були троянди: “Пишні, немов дами у довгих бальних сукнях, в очікуванні початку урочистості, троянди виступали на подвір'ї Міхалушевих підкреслено – граціозно, поволі і обережно, немов боячись забруднити у траві пантофельки, а коли вітер посилювався, кружляли в піруетах, і їх святкове вбрання зеленого оксамиту шелестіло...” – немов зі старих підручників історії, на яких зображені були придворні дами зі світу Марії Антуанети на дворцовому балу“ [6, 139].

І знов червоної троянди
Враз зацвіли в моїй душі.
А в нашому весняному саду
Знов заспівали солов'ї,
Немов в рожевому раю
Я увісні ізнов іду.
Троянди пелюстки злітають,
Й метелики враз настрої піднімають.

Людина і квіти: одна з найбільших чудес природи у цивілізованих країнах світу –

одна з найяскравіших тем, проблем XIX – XX століття, яка підноситься в художній культурі, в легендах, народних переказах, піснях, літературі, живописі, музиці.

Квіти завжди у будні і свята супроводжували українців і болгар у житті, були їх світлою вітхою і розрадою. Вершиною пошанування квітів є Купальське свято в Україні – квітка є одним із складників людського щастя.

Історія людства тісно пов'язана з квітами. Вони – цілители душі й тіла, обереги людини й дому.

У “Чорних трояндах” Елін Пелін – болгарський митець у творі “Шипшина” підкреслив: “Любов – шипшина, чії шипи відпадають і щомиті відростають знову”. І наскільки неможливе життя без взаємності, якою жажливою є любов, що не знайшла любов у відповідь.

За влучним висловом датського письменника Ганса Крістіана Андерсена ”для життя потрібне сонце, воля і маленька квітка. Вона є складником людського щастя”.

Поетичні рядки безсмертного Максима Тадейовича Рильського, його визначення – “троянда й виноград” увійшли в золоту скарбницю “краси й користі”, співвідношення романтичного й прагматичного.

Особливо вразив трагічний вірш Максима Рильського “Жінка з трояндами” – бачення людиною красивого в житті. Сюжет простий. “У Москві, серед гудіння люду і авто, на перехресті вулиць красива жінка продавала білі, кремові й червоні троянди і щастя не зрозуміла”. На прохання автора показати йому найкращі троянди, які б жінка вибрала для свого коханого, вона відповіла, що не може виконати прохання, бо незряча. Від того повідомлення поетові літній день видався сумним, похмурим, сірим:

Красу земну, троянди продавала,
Сама тії не бачила краси,
Ані людей, що купували квіти,
Ні міста, ані неба понад містом [7, 47].

Бачити красиве у всій його повноті – це дар божий, який підносить людину, вселяє в неї віру, надію, любов.

І в цьому М. Рильський перегукується з німецьким поетом Рильке, який певний час жив у Парижі і дорогою до університету щоразу бачив літню жінку, яка просила милостиню. Якось французженка спитала його, чому він ніколи не дає милостиню бідолашній. Наступного дня він з'явився з трояндою і вручив бідній жінці, яка прийняла її і враз зникла, притискаючи квітку до грудей. Перед очима постає конференція присвячена Ю. Словацькому у Кременці. Ми повертались із форуму, сяяв місяць в горах, перед нами виник замок з білими колонами. Максим Тадейович Рильський зупинився, і всі здивовані завмерли. “Чекаю, коли Мадонна вийде на балкон, і я їй заспіваю серенаду й вручу букет червоних троянд”, – мовив він.

Квіткову символіку сформулював яскраво в “Мові квітів” Дмитро Білоус:

Що каже свіжих квітів жмуток?
Про що їх мова не проста?
Верба – одвертість, айстра – смуток,
Лілея біла – чистота.
Конвалія – любов таємна,
Мак – юний цвіт, що не згаса.
Лавр – завжди успіх, слава певна,
А мальва – холодність, краса.
Дзвіночок польовий – то вдячність,
Троянда – то любов свята,

Нарцис – то горда необачність,
Волошка – ніжність, простота.
Саранка – лілія – сміливість,
Піон – життя багато літ,
Фіалочка – сором'язливість,
Любов минула – первоцвіт ... [7, 6].

Душа співця “Мови квітів” Д. Білоуса не вмирає, вона у Слові, музиці і барвах оживає:

Горить свіча, горить свіча,
І в світі їм бринить Дмитра душа,
І лине мова неповторна, калинова -
Казкова, світла, чудотворна.
Калини куц – то музика та барви!
Він пророста у кожнім звуці слова
Митців Мариці і Дніпра –
Давидкова Івана і Дмитра.

Бо вічне слово не вмирає,
Кирило і Мефодій нас єднає.
В душі слов'ян вогонь палає
І світлі душі наші зіграє! [8, 33].

Для Лесі Українки людина і природа, людина й квіти нероздільні.

Блакитний яблуневий сад,
Метеликів зліта каскад.
Блакитні, сині, золоті
Ловлю яскраві зорі у вісні!
У зоряному сьйві навесні
Там Лєся посміхається мені
Й блакитною трояндою простяга,
А то надія, мрія і краса!
У яблуневому блакитному саду
Ізольду златокоосу бачу чарівну.
Там арфа загадка у саду луна
І наші душі до небес здійма!

Зелений вітер верболіз гайда,
І Мавка на качелях вверх зліта,
Сопілку в лісі чути Лукаша
І неповторну пісню солов'я.
Блакитний яблуневий сад,
Метеликів зліта каскад,
Тінь Лєсі Українки ожива,
І лине її “Пісня Лісова!” [8, 10].

В центрі творчості Анатолія Буртового – художника, який за словами Князевої, оспівує торжество світла, - духовний світ України. Живописне полотно, його “Зорепад” сповне глядач світлом Всесвіту, перегулюючись з українською легендою про створення Божої Матері самим Богом із квітки Рожі.

Із згаданою космологічною легендою – міфом України перегукується – картина “Вічний поклик” митця Василя Лопати, де над кручами Дніпра здійснюється дивовижне золоте сонце з яскравою рожевою трояндою – образом Божої Матері. Як твердить сам автор автобіографічної повісті “Деся на дні могого серця”: “Може то душа розчиняла свою тілесну темницю і вирвалася на високий діалог із Духом, то була єдина дорожочина швидкоплинна миттєвість їхньої зустрічі, дарованої Творцем” [10, 220].

“Товорячи про формування митця Василя Лопати, - зазначає Ю. Мушкетик, - я

найперше кажу про формування митця національного, національного беззастережно. І формувало його українське життя, українські люди і мистецтво... Через те на його гравюрах такі виразні українські типи, чи це стосується героїко – романтичних гравюр до слова “Про Ігорів похід”, чи лірико – романтичних до народних дум, чи до “Хресної путі України”, “Українських святих”, чи до “Тараса Бульби” [10, 221], де оживають образи світла, краси, любові, троянди.

Як свідчать “Міфи України”, Бог наслав на Адама сон, і коли Адам заснув, Бог створив йому із рожі (одинокі немахрова мальва улюблена в Україні) жінку та й поклав її коло Адама; Адам прокинувся, побачив, що жінка не така як він, та й каже до Бога: “Не хочу я жінки з квітки, коли б мені таку жінку, як і я”. Тоді Бог знову навів на Адама, ще глибший сон. Коли Адам заснув, Бог вийняв з нього одне ребро, створив з того ребра Єву й поклав біля Адама. Адам прокинувся, побачив, що жінка його така ж сама як і він, і взяв її собі. Бог і питає Адама: “Ну то що, яка жінка тобі до вподоби більше – чи та, яка з квітки, чи та яка з твого ребра?” – “Вже ж бо мені до вподоби та, яка з мого ребра”, - відповів Адам. – “А на Мою думку, - каже Бог, та краща, яка з квітки: Я її дам сину Своєму за матір”. Узав Бог ту жінку, що була створена з квітки, й відіслав на небо.

Героїня казки української письменниці Зірки Мензаток “Дочка троянди” у сновидіннях бачить правітчищу – Ружеву, колись загарбану прибульцями із зорі Зелі, в крові якої збереглась ружева пам'ять: Вона спить... Земля голубить її й колише – рідна, тепла, лагідна земля. Коли ж настане пора збудитися, до сонця проб'ється паросток, і то буде троянда, і вона зацвіте: рожева, як небо над їхньою планетою, і питиме світанкову росу, і всміхатиметься до рідного неба і лепетатиме під вітром рідні ласкаві слова” [12, 7]. І дівчинка малое троянди, “білі троянди, напівпрозорі, ніби підталлий льодок; троянди жовті, троянди густо вишневі, троянди рожеві, такі, як небо над їхньою милою Зелюю, і ще троянди, троянди, троянди...” [12, 7].

Символ троянди оживає і в романсі “На Шипці все спокійно” (Слова В. Захаржевської, музика Віленського) до 125 – річчя визволення Болгарії від османського ярма, передаючи гармонійно – поліфонічну ритміку, кольорову енергетику слов'янської душі, її вічність:

На Шипці все спокійно уночі,
Лиш сині трави щось шепочуть навесні,
І білі тумани на верхів'ї гір
Сідають, немов зграї журавлів.
Легким білопінним крилом
Вони пригортають могили
Героїв - побратимів у борні -
Росії, України і Болгарії синів.
Легенди про героїв летять з високих гір,
І чути конвалієвий весняний передзвін,
Червоної троянди палають, мов вогні,
Немов краплини крові героїв – юнаків!
А вранці вітер синій з полонин
Приніс на крилах солов'їний спів,
І висихають роси на траві,
Червоної троянди знову ожили [8, 42].

Символ троянд привертає увагу і живописців слов'янського світу наших днів. Художник України Любомир Мартинюк, працюючи в жанрі пейзажа, натюрморту,

сюжетного й архітектурного живопису, особливе місце у творчості надає флористиці, заявляючи: “Я промовляю до вас мовою квітів і вбачаю у цьому глибокий зміст і своє покликання.” Моделі його картин: соняхи - “божественне сяйво щедрості, жертовність і не чекає вдячності”. Троянди - “з королівською осанкою, достоїнство ранимої душі”, півонії - “шляхетність, творіння в світі благородних намірів”.

Образ троянди набуває великої популярності в Європі, в її масовій культурі, коли на перший план виступає проблема – “бути чи не бути”. Помітити вічне, незмінне, неперевершене неважко, але над усім цим пісня, що написана на вірші відомого поета Андрія Вознесенського, “Мільйон, мільйон червоних троянд із свого вікна... бачиш ти...” у виконанні російської співачки Алли Пугачової звучить, як гімн красі, світлу, з яким може зустрітися людина.

Впродовж тисячоліть, аналізуючи здобутки і втрати, оцінюючи перспективи, людство звертається до світу природи, в якому знаходить незрівняну, неповторну красу, екологію душі, черпає в ній не тільки знання, але й наснагу пошуку.

У такому аспекті розповідь про троянду сприймається, як щось величне, значиміше, ніж звичайне пізнання навколишнього світу. Стверджуючи формулу: “Краса врятує світ”, одне з перших місць має посісти троянда.

ЛІТЕРАТУРА :

1. *Дмитренко М.* Олександр Потебня – дослідник фольклорної символіки / Українські символи. – К.: “Народознавство”, 1994; 2. *Еремьина В. И.* Символ. Символика / Народные знания. Фольклор. Народное искусство. Свод монографических понятий и терминов. – 1991. – Вып. 4; 3. *Гуляшки А.* Трите живота на Иосиф Димов. - София, “Български писател”, 1977; 4. *Хайтов Н.* Бодливата роза. – София, “Отечествен фронт”, 1975; 5. *Мушкетик Ю.* Морок. – К.: “Український письменник”, 2001; 6. *Давидков И.* Рифы далеких звезд. - София: “Свят”, 1985; 7. *Добржанский В.* Квіти в житті України. – Чернівці: Троянда, 2005; 8. *Захаржевська В.* Болгарські фрески (поезія, діалоги, статті, спогади). – К.: КМЦ “Поезія”, 2008; 9. *Міфи України.* – К.: “Довіра”, 2005; 10. *Лопата В.* Десь на дні мого серця. – К., “Дніпро”, 2008; 11. *Мензатюк З.* Дочка троянди // Літературна Україна. – 2008. – 16 жовтня.

Іванова Г. В. (Київ, Україна)

Проблеми екології природи та екологія душі у творчості Івана Давидкова (болгаро – українські паралелі)

У статті простежуються та аналізуються ідейно – тематичні паралелі творчості болгарських та українських письменників, розглядаються актуальні проблеми екології природи та душі.

Ключові слова: болгаро – українські паралелі, екологія, моральність, тематика.

В статтє проследжуются и анализируются идейно – тематические параллели творчества болгарских и украинских писателей, рассматриваются актуальные проблемы экологии природы и души.

Ключевые слова: болгаро – украинские параллели, экология, моральность, тематика.